

institutions of the country. The most promising methods of environmental education in higher education include discussions, simulations, analysis of situations, information technology, excursions and field exercises. In order to effectively achieve the goals of environmental education researchers, teachers Poland proposes to develop the cognitive activity of students and make learning through active participation in the work. In environmental education is extremely important way of learning, and the role of the teacher as a partner and animator, which offers students the forms and methods of work that require them active and independence, and with it the ability to work in a group. This function is performed by active teaching methods that can be used both in the classroom and in the field, which is particularly important for environmental education

Environmental education, sustainable development, active methods of teaching.

УДК 378.159.922

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНИХ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Л. М. Денисюк, кандидат психологічних наук

У статті розглянуто особливості розвитку особистості у період юнацького віку в умовах вищої освіти. Зокрема увага приділяється соціально-психологічним чинникам формування та функціонування системи професійних цінностей студентської молоді.

Особистість, студент, цінності, система професійних цінностей.

Особистість – це людина, яка досягла певного достатньо високого рівня свого психічного розвитку. Часто особистістю вважають людину зі стійкими поглядами, цілями, що визначають усю її поведінку та діяльність, незалежно від змісту цих поглядів та цілей. Формування особистості починається дуже рано і триває усе життя [2, с.58].

Л.С. Виготський стверджував, що визначальна риса психічного розвитку особистості полягає в тому, що наприкінці цього процесу у людини повинно реально сформуватися те, що вже з самого початку існує у вигляді певної ідеальної форми в оточуючому середовищі, в першу чергу соціальному, і до втілення чого спрямований увесь розвиток людини. Так відбувається при оволодінні мовою, мисленням, логічними формами пам'яті, різними способами саморегуляції тощо. Не є виключенням з цього правила й моральне формування. Воно також передбачає засвоєння суспільних норм та моральних принципів,

---

© Л. М. Денисюк, 2014

представлених не лише у вигляді словесно пред'явлених вимог, але й у традиціях, що побутують у конкретному середовищі, у поведінці оточуючих людей, у їхніх особистісних якостях, у персонажах художніх творів і т. ін. Таким чином, психічний розвиток, формування особистості студента можливо зрозуміти лише в контексті його соціалізації, засвоєння ним накопиченого людьми соціального досвіду.

Юнацький вік є сензитивним щодо морального самовизначення – людина починає усвідомлювати власні цінності, критично ставитися до суспільних моральних норм. Тому правомірно говорити про те, що моральне становлення в цей період носить свідомий характер.

Соціалізація молодої людини не є відображенням дійсності, своєрідним дзеркалом соціальних умов і суспільних впливів. Бо таке розуміння ролі молоді зводилось би тільки до механізму адаптації, конформізму, повторення однакових якостей. Тому актуальним є поняття «ювентизації», введене в науковий обіг болгарським соціологом П.Мітевим [7]. За змістом – це вид творчості, породжений впливом молоді на соціальну політичну й ціннісну систему суспільства. З одного боку – соціалізація як форма прийняття суспільних відносин, з іншого – ювентизація як форма оновлення суспільства, пов'язана з включенням в його життя молоді. Оптимальний спосіб співвідношення ювентизації та соціалізації є соціальна ініціатива, коли студенти не просто здобувають знання і пристосовуються до життя в суспільстві, але й стають суб'єктами соціальної дії. Тут важливими соціальними цінностями є самооцінка, самостійність та оригінальність рішень, відповідальність, дисципліна як умова внутрішньої свободи [1].

Соціалізація студента, увесь процес перетворення його на психологічно зрілого й морально повноцінного члена суспільства, повинна здійснюватися під контролем виховання. Саме воно і є активним, цілеспрямованим керівництвом формування людської особистості. Виховання – не сума спеціальних заходів впливу, а відповідна організація життя і діяльності людини, його стосунки з оточуючими людьми, його ставлення до дійсності.

Показником особистісної зрілості є належна ціннісна ієрархія, провідне місце в якій займають духовні та моральні цінності. Особистісні цінності виступають основними констатуючими одиницями особистості. Саме вони безпосередньо визначають головне ставлення людини до світу, до інших людей, до самої себе. Цінності особистості – це усвідомлені і прийняті людиною загальні смисли її життя (Б.С.Братусь [6]). Домінування гедоністичних, матеріальних і прагматичних цінностей, не підпорядкованих моральним, є ознакою деструктивної особистісної спрямованості.

Проблема цінностей – одна з найголовніших у системі освіти й виховання. Виховання підрастаючого покоління завжди було одним з пріоритетних завдань будь-якого суспільного утворення, які б цінності та ідеологічні імперативи воно не сповідувало. Державна освітня політика сучасного українського суспільства покликана вирішувати триєдине

завдання: 1) формувати ціннісні орієнтації і поведінку, що відповідають викликам часу; 2) сприяти адаптації індивідів до умов ринкових відносин; 3) забезпечити розвиток особистості, її конкурентоспроможність на ринку праці, досягнення життєвого успіху.

Цінності є центральним регулятивним елементом життєвої перспективи та виражають свідоме ставлення людини до дійсності. «Це усвідомлювані особистістю предмети її домінуючих потреб, що визначають порядок вибору тих чи інших сфер життєдіяльності, напрямків життєвого шляху, вони забезпечують стійкість особистості в невизначених або кризових умовах» [2].

Система цінностей індивідуальна для кожної особистості. І.В.Дубровіна вважає, що сформованість особистості можна оцінювати по тому, як у свідомості особистості диференційовані ті чи інші цінності, наскільки змістовна сторона ціннісних орієнтацій, властива конкретному віковому періоду життя особистості, відповідає інтересам соціума [3].

У соціологічних дослідженнях розкриваються особливості структури цінностей різних соціальних груп молоді. Ряд досліджень присвячено вивченню ціннісних орієнтацій працюючої молоді (В.А. Піддубний, А.А. Ручка, В.Г. Олексєєва). Проблеми ціннісних орієнтацій студентської молоді розглянуто у роботах В.С. Бакірова, О.М. Балакіревої, А.І. Коган. Структуру й динаміку моральних ціннісних орієнтацій студентів досліджували В.А. Василенко, А.І. Левицька. Проблеми ціннісних орієнтацій у сфері дозвілля присвячена робота І.Ф. Ерме. Ціннісні орієнтації молоді у сфері трудової діяльності досліджували Є.І. Головаха, М.Д. Міщенко, Н.Н. Чурилова та ін.

Людина володіє складною ієрархічною системою, що еволюціонує. Основу ціннісної свідомості становлять базові цінності, що формуються у період первинної соціалізації суб'єкта до 18 років, а потім стають достатньо стабільними і суттєво змінюються у кризові періоди суб'єкта й соціального середовища. Зміни стосуються не стільки складу, скільки їх ієрархічного співвідношення один з одним в індивідуальній, груповій та суспільній свідомості.

У роботах А.В.Петровського встановлено, що у колективі існує певна кореляційна залежність між ціннісними орієнтаціями особистості та її статусом у групі. У результаті спільної діяльності у колективі утворюються групові ціннісні відношення, певні нові властивості колективу. В академічній групі цінності набувають значення норм поведінки. Ціннісна єдність студентських груп характеризується поступовим підвищенням до третього курсу і поступовим спадом до четвертого.

Дослідженню структурно-динамічних і змістових характеристик системи цінностей студентів була присвячена наукова робота Н.Н.Мачурової. Цінності особистості були представлені автором як інтегральна система у вигляді поля цінностей, змістом якого є різноманітні сфери життя людини: сфера життєдіяльності, сфера стосунків, сфера матеріального й духовного, сфера цілей і досягнень тощо. «Ціннісне поле для нас – це сукупність реальних та ідеальних понять, що виражають

предмети, об'єкти чи ідеї, потреби та цілі, що стали для індивіда життєвою цінністю» [8, с. 75-76].

На розвиток ціннісно-сислової сфери конкретного суб'єкта не може не впливати його професійне становлення. «Основною соціальною детермінантою, яка визначає морально-духовне зростання молодшої людини, є її професійно-пізнавальна діяльність. Саме вона має бути джерелом розвитку моральної досконалості особистості. Професійну діяльність слід розглядати як один з основних способів здійснення життя та особистісної самореалізації, пошук покликання і життєвого призначення» [7, с. 245].

Професіоналізація, відображаючи в собі суть, принципи, закономірності соціалізації, в найширшому значенні може трактуватися як процес входження індивіда у професійне середовище, оволодіння знаннями, навичками професійних відносин, прийняття цінностей та активна реалізація, самовираження через професійну діяльність.

С.А. Біличева вважає, що «змістова сторона процесу соціалізації включає формування професійних намірів, знань, навичок, що дозволяють людині включитися в систему трудових виробничих суспільних відносин; далі – формування системи регулятивних механізмів суспільної поведінки індивіда, системи його ціннісно-нормативних, правових, етичних, соціальних, політичних уявлень, ціннісних орієнтацій, поглядів, переконань і т.ін., а також формування механізмів саморегуляції, здатності до самооцінки, самокритичності, емоційно-вольові особливості особистості» [3].

Професійна підготовка у вищому навчальному закладі не обмежується передачею певної суми знань і формуванням професійних навичок. Вона має тісний зв'язок з професійною орієнтацією особистості, з формуванням певної системи цінностей, характерних для представників тієї чи іншої професії. Виділяють наступні *типи цінностей-норм професійної діяльності*: 1) престижність професії, її привабливість; 2) цілі даної професії як вираження її соціальної функції, місця в житті суспільства; 3) зміст і умови професійної праці; 4) соціальна позиція професії стосовно інших соціальних груп; 5) особистісний зразок представника даної професії; 6) професійна етика і традиції, характерні даній професії, що регулюють професійну діяльність та стиль життя її представників. На престижність певної професії серед молоді впливає не тільки її популярність у суспільстві, але й система цінностей, прийнята соціальними й професійними групами, сім'єю та самим індивідом.

Студентська соціальна група за характером своєї діяльності, поглядами, ціннісними орієнтаціями дуже близька до інтелігенції, так званої інтелектуальної еліти, що відіграє важливу роль у продукуванні й трансляції ціннісно-нормативних структур того чи іншого суспільства. Важливо досліджувати студентство як резерв формування інтелектуальної еліти, а вищу школу розглядати як головний канал цього формування і, отже, як суб'єкт соціокультурної трансформації. Основна функція освіти – збереження суспільства шляхом передачі досвіду

покоління. Її мета – формувати людину як особистість, творця самої себе і навколишніх умов. Саме в системі освіти відбувається цілеспрямована соціалізація молоді.

«Студентство – це мобільна соціальна група, метою діяльності якої є організована за визначеною програмою підготовка до виконання високих професійних і соціальних ролей у матеріальному і духовному виробництві» [4]. А.В.Толстих відзначає, що в сучасну епоху, коли збільшилась тривалість життя і розширились терміни професійної підготовки, «молодість стала найбільш цінним віком, що впливає своїми смаками, цінностями, звичками та іншим на смаки, цінності і звички всього суспільства» [5].

Згідно з періодизацією розвитку в онтогенезі, розробленою В.І.Слободчиковим [4], вік від 17 до 25 років визначається як початок етапу активної індивідуалізації. Цей період у духовному розвитку людини знаменує її входження у новий вимір життя, особисте залучення до професії, становлення світогляду як системи переконань та ціннісних орієнтацій. І.С.Кон [4], розкриваючи психологію юнацького віку, відзначає, що у цей період дозрівають когнітивні та емоційно-особистісні передумови становлення світогляду юнака. Водночас «ціннісні уявлення особистості у цьому віці схильні до частих коливань, змін, не наділені до кінця сформованим особистісним смислом, не мають міцної світоглядної основи» [7, с.23]. Тому важливим завданням роботи зі студентами є формування світоглядних ціннісних структур самосвідомості. Особливості протікання цього процесу умовно можна подати у вигляді трьох взаємопов'язаних етапів: 1) на першому етапі відбувається переоцінка цінностей та ідеалів, якими керувалась особистість до цього, а тому власний досвід життєдіяльності виступає важливим джерелом ціннісних орієнтацій; 2) на другому етапі засвоєння цінностей проходить через засоби масової комунікації; 3) основою третього етапу є діяльність.

Усвідомлення свого місця в майбутньому, своєї життєвої перспективи є центральним новоутворенням психічного й особистісного саморозвитку цього віку. Характерними рисами юнацького віку є безкомпромісність оцінок і суджень, підвищена вразливість, емоційна чутливість, романтична спрямованість. Юнацький вік – пора життєвого, соціально-рольового, професійного, особистісного, морального самовизначення та індивідуалізації.

У процесі здійснення життєвих планів молодь зіштовхується з певними труднощами і її ціннісні орієнтації формуються під суперечливим впливом різних факторів: системи освіти, діяльності політичних організацій, трудового колективу, засобів масової пропаганди, ідеалів, місця проживання, рівня політичних знань, професійної зацікавленості, творів мистецтва і літератури, психологічних характеристик особистості, сім'ї, телебачення, радіо, кіно, вивчення суспільних наукових дисциплін, самоосвіти [8, с. 46].

Список літератури

1. Алексеева В.Г. Ценностные ориентации как фактор жизнедеятельности и развития личности / В.Г. Алексеева // Психологический журнал. — 1984.- Т.5 – №5. – С. 63-70.
2. Альбуханова-Славская К.А. Типологический подход к личности профессионала / К.А. Альбуханова-Славская // Психологические исследования проблемы формирования профессионала / под ред. В.А. Бодрова и др. – М.: Книга, 1995. – С.58-68.
3. Ашмане А. Ценности молодежного сознания – стереотипы и реальности / А. Ашмане // Социологические исследования в Прибалтике. – Вильнюс, 1990. – С.233-236.
4. Бакиров В.С. Ценностный аспект мировоззрения студентов и его формирование в вузе / В.С.Бакиров // Пути реализации воспитательного потенциала вуза: методология, методика, опыт. – Харьков, 1988. – С. 16-30.
5. Боришевський М.Й. Ціннісні орієнтації в особистісному становленні сучасної молоді / М.Й. Боришевський // Проблеми загальної та педагогічної психології: збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. С.Д. Максименка. – К., 2003. – Т.V.- Ч 5. – С. 34-42.
6. Денисюк Л.М. Особливості, принципи і передумови реалізації психологічної підготовки з розвитку професійних цінностей студентів / Л.М. Денисюк //Актуальні проблеми психології. Серія «Етнічна психологія. Історична психологія. Психолінгвістика»: зб. наук. праць – Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, 2010. – Т. IX – Ч. 5. – С. 127-132.
7. Деркач А.А. Акмеология: личностное и профессиональное развитие человека. Кн. 1-5. Кн.4: Развитие ценностной сферы профессионала / А.А. Деркач. – М.: Изд-во РАГС, 2001. – 483 с.
8. Морозова Л.П. Конфлікт цінностей молоді в період трансформаційних змін у країні / Л.П. Морозова // Освіта і управління. – Т. 4, числа 1-2. – 2000 (2001). – С.73-79.

В статье рассматриваются особенности развития личности в период юности в условиях высшего образования. В частности автор уделяет внимание социально-психологическим факторам формирования и функционирования системы профессиональных ценностей студенческой молодежи.

Личность, студент, ценности, система профессиональных ценностей.

The article deals with the problem of personality development in high school condition. The author provides the information of socio-psychological factors that effect professional values system functioning. The education of the younger generation has always been one of the priority tasks of any public education. Values are formed gradually, throughout the process of socialization of the individual.

The basis of the values is formed during the period of primary personality socialization and then becomes relatively stable and changes significantly during the crisis periods of the subject and the social environment. The value orientations are formed under the controversial influence of various factors: education, activities of political organizations, labor collective, mass media, ideals, place of residence, level of political knowledge, professional interest, works of art and literature, the psychological characteristics of the individual, family, television, radio, cinema, the study of social science disciplines, self education. The values system is the regulatory mechanism of social behavior of the individual. The values define psychological culture of a person.

Personality, student, values, professional values system.

УДК 378.147

ОСОБЛИВОСТІ ГРАФІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-МЕХАНІКІВ НА ОСНОВІ КОМП'ЮТЕРНО ОРІЄНТОВАНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

**О.М.Джеджула, доктор педагогічних наук,
А. І. Островський, Ю.Л.Хом'яковський**

У статті обґрунтовуються теоретико-методичні засади використання комп'ютерно орієнтованих технологій у графічній підготовці майбутніх інженерів-механіків. Як один із напрямів комп'ютерно орієнтованих технологій пропонуються кліп-технології в умовах інформаційних освітніх університетських середовищах, що сприяють ефективній організації самостійної графічної роботи студентів.

Графічна підготовка, інженери-механіки, комп'ютерно орієнтовані технології, кліп-технології.

Постановка проблеми. Задача переходу на нові технології вимагає сучасних методик навчання графічній грамоті, у яких увага концентрується на методах комп'ютерної графіки як нового інструмента створення креслеників та конструювання. У сучасному виробництві кресленики відіграють особливу роль як носії технічної інформації, а їх створенню приділяється особлива увага у зв'язку з вимогами до якості, реалізації комунікативних та гностичних можливостей графічних зображень. На сьогодні у навчальному процесі поширення здобули такі потужні графічні програми як Corel DRAW, AutoCAD, "Компас" та інші, які забезпечують високу швидкість та якість створення та обробки графічної інформації. Процес інформатизації суспільства – це об'єктивне явище,

---

© О.М.Джеджула, А. І. Островський, Ю.Л.Хом'яковський, 2014